
Géczi János

SZENNY, ÉHSÉG ÉS BAZSARÓZSA

Ami szenny összegyűlhetett évszázadok alatt, az a déli órában, miközben átlopóztam, dehogyan lopóztam, végigmenekültem az utcán, hol szentélybe, hol áporodott szagot ontó kapualjba betérve, hogy rögtön továbbhajtson az iszony az újabb borzadás helyszínéig, amelyről előre sosem sejtettem, milyen új réműlettel szolgál, legyen bár zöldségstand, kivert üvegű és kifosztott készülékű telefonfülke avagy a város kevés, de annál bűzősebb nyilvános illemhelyeinek egyike, azon az utcán, ahol nem láttam egyebet, mint éhes, de ragyogó arcú, kiegyensúlyozott embereket, akik faltak, és mint az akvaristától az apró díszhalakat szokás hazavinni, úgy fogták kezükben, hogy hamarosan elhordják áttetsző nejlonzacskóban a forró és sűrű levest, a kukoricalevél nagyságú bambuszlevélbe tekert, a sűrű sajátos árnyalatával rendelkező, ragacsos rizst s az egyenként fűhálóba kötött, laza fűrtöt alkotó, fekete színű tojásokat, az a szenny csak számomra volt szembeötlő, s nem tapasztalhattam, mert rajtam kívül senki nem érzékelte a történelmi piszkot, hogy a helyiek közül valakit megrettentett volna az általam tapasztalt mocskos és irdatlan összevisszaság, amelynek mindent beborító halmain, csomóin és réteges üledékein áttörve rohantam, kapkodó lábakkal, hogy elérhessem az ebédlőutca legvégét. Csapadék rég nem esett, holott a repülőből, egészen magasból a méltósággal kanyargó, tág medrű és bővizű folyót lehetett látni, a Sárga-folyó sok kanyarú, nagy völgyet kivájó mellékfolyóját, a Wei Het, s annak valahonnan csak össze kell gyűjtenie az esővizet, de úgy tűnt, lassú évszázadok, lomha évezredek óta nem volt, mi könnyű leplétől lemossa a roskatag épületeket, az ablakok galamb járta bádorpárkányát, a sokféle szagot, bűzt és illatot magába foglaló szeméthalmokat, amelyek természetes módon heverték, magasodtak és tornyosultak mindenhol, s könnyű porral borítottan, hogy hihettem, ez a porszövet, ez a finom kéreg az, ami a dolgokat egybe tartja, és nem engedi szétomlani, ez az, amely alakját nyújtja az ütött-kopott bicikliknek, a hajukat kendővel lefógó, slampos és kortalan háziasszonyoknak, a tereferébe belefelelkező vén uraknak, kiknek éveire csak a fogak hiánya utal és a pengevékony, sötétkék, reszketeg ajkak, s a rozsdás tárgyaknak és az akácoknak, az akácokra aggatott, bambuszból font kalitkáknek és a kalitkák színvesztett néma madarainak. Gyulladt szemű és torokfájástól érdes hangú emberek bukdácsolnak az építkezési törmelékből és szemétből képződött hullámok felszínén, áthullámszanak a szennyen, méltóságos ritmust és rendet teremtve a többnyire motoros járművek nélküli, keskeny utcán, ahol ha egy-két platós, kis kerekű teherkocsi bukkan elő, azt menten el is torlaszolják, a platón azonos méretű uborkák, egyforma nagyságú dinnyék és csomóba kötözött leveles zöldségek hars színű halmi tornyosulnak, s körülöttük e kupacokban szakértően turkáló, megfontolt válogatás eredményeként ha egy-egy darab ételt vásárló emberek álldogálnak, akiknek tevékenységük közben jut idejük beszédre is. Penészféléktől, salétromtól hulló vakolatú, máshol betonnal kipótolt téglából rakott, szemképráztató foltozatú falak, rönkökkel, uszadékfákkal és hulladék deszkákkal szegezett nyílászárók között nyomul az utca apró testű népe, mégis sértetlenül, változatlan ritmusban hatol át egymáson a tömeg megkülönböztethető két része, az, amelyik az utca északi torkolata felől érkezik, és délnek tart, s az, amely délről rohamoz, s északon fog felszívódni, míg néhány mé-

terrel feljebb, az úttest fölött kitáguló magasban, az alacsony emeletek ablakainál, a balkonokon és az egykor nyitott, mára falakkal, deszkákkal és bádoglepakkal lakoszóbákká alakított erkélyeken, abban a magasságban csend honol és a kietlenség, az utca fölötti térség híján van mindannak, ami a lenti tumultust megteremti, befogadja és ébren tartja. Az úttest fölött, nem is magasan, talán ha tíz méterrel feljebb kitöltetlen a tér: se felhő, se napfény, se kék szín; csupasz és testtelen opálüveg, a por és füst nehéz opálüvegteste. Mindaz, ami a városból látszik, amit a lakóktól és a városzéli negyedekből jött idegenektől zsúfolt utca látni enged, kaotikus, esetleges és omlatag, mindennek, legyen az kondér alatt lobogó láng a járdaszélen, nyers húsról lesújtó, izomtömböt szelő, handzsárszerű bárd, friss hulladék, a fa tövéhez kihordott kalickás madarak hadserege, a meleg fagyútömbök, a nyakba vetett kendő, fatörzsön körbekötött selyemszálak, egyetlen oka, célja és értelme lehet, és ezt az értelmet az idegen, bár képtelen lenne megfejteni, mégis érzékeli, és kétségeit kizárva elfogadja; ez a város ilyen, ilyenféleképpen szereti mutatni magát, hiszen ilyennek tudja mindazt, amiből összeáll, amiből megalakították, amiből településként összeszerveződött: illékony s mégis tárgyiasodó, évezredes ázsiai múltjából, a Selyemútból, az első császári dinasztiából, a tao szentélyeiből és forradalmi lelkületű katonái kaszárnyáiból, mert ez a város, valamennyi lakójával együtt: éhes. A viszolygás, amelyet a kibontott oldalfalú, szobányi kislakás változatos szennye ébreszt bennem, megriaszt, hiszen az identitásomat fessegeti: én vagyok-e ez, aki megrettenek, hogy le merjek-e ülni a mocskos fotelbe, hiába hívják lelkesedve s kínálják vendégszeretetüket a kifőzde fekete fogú, mosolygó alkalmazottai, amely talán nem egyéb, mint egy nagyobb család apraja-nagyja, és a vendégsereg, amely a hátsó fal sehová se vezető, mert csak festett ajtaja előtt kuporog szétvetett térdrel és a sarkára ereszkedve, az asztalkák mellett ülve a szőnyegen, avagy a lehajtott fejjel állók, a falnak fordulva, kezükben tartott tányérból sietve étkezők sem verbuválódtak máshonnan, a kiterjedt család tagjai maguk is, s én vagyok-e az, aki nem szívesen fogja meg a bádoglepélő zsíros és habzó mosogatólevéből kiemelt, papírzsebkendő-szerű törőpapírban folyadéktól leitatott műanyag evőpálcákat, amelyek sárga, kaucsukszerű műanyagból készültek, keskenyebb végük alaposan megharapdált, de azt a víztől szétázott kezem sem, amely hol a katlanba dobálja a porló faszédarabot, hol a gyöngyöző homlokról veti a porba az izzadságot, hol a metélt levelekbe markolva emeli ki és szórja az edénybe kimert ételre a fűszercsomót, s én vagyok-e, aki nem tűri, hogy a konyha a szabad ég alatt, a városi forgatag peremén áll, s használt edényei kétes tisztaságúak, emiatt pedig szertefoszlik minden érdeklődésem az ételek iránt, ámbár megbízhatatlannak bizonyulok ítéleteimben, kétségesek érzeteim, a testem olyan szétmálló, mint a hétezer agyagkatonáé, amelyeknek, amikor e riasztó város közelében feltárták őket, még rózsaszín volt az arcuk, és egyenruhát találtak rájuk festve, de a levegőn, e városi klímától hamarosan feketévé váltak, minden egyéb színtől mentesültek, s levedlették mindazt, ami bennük egyéni, sajátos, eldobták, mint héját a dinnye, levetkeztek a föld alatt gondosan őrzött énjüket, miként burkát a licsi, remekműví csomagolását a csemegeként elrágcsálható kandírozott pitayavirág, amikor láthatóvá váltak, éppen legnagyobb értékükről, egyéni vonásaikról mondtak le, miként én, aki nem maradok egyéb, mint a mocsktól megriadó individuum, tisztaságára gögös állattest.

Az utca a saját életét éli, amelyhez legfeljebb akként lehet közöm, ha nekitámaszkodom a járdát és az úttestet szegélyező, fehérre meszelt törzsű fák egyikének, amelyek meszes szára útjelzőként funkcionál, és hogy nekidűtöm a hátamat a tömegben is magányosnak maradni képes egyik fa törzsének, használatba veszem, szerepet adok szá-

mára, elfogadom felhasználási módjait s azt a szemléletet, amely praktikus hasznosítja a fák tövét és törzsét, az árnyat adó lombkoronát, ámbár az alácsüngő kalitkák is minden gallynak más-más szerepet kínáltak, hiszen dicsekvésükön rájuk aggatták, ott levegőztették kedvenceiket, azokra helyezték néma jószágaikat, a pintyeket, sármányokat, verebeket, cinegéket, rigókat, szarkákat és barázdabillegetőket, sosem élt eddig madárféleségekben ennyire fajgazdag erdő, mint ennek a metropolist átszelő, történelmi és nagyvárosi útnak a fasora, amelynek lombozata magasan a föld fölött, fatörzsekkel alátámasztott zöld plafonként a földszint háromnegyedes magasságában kezdődik, s hamarosan bevégeződik, valahol az első emelet fele magasságában. A bekoszolt fehér térdzoknis fák, a támaszkodó emberek, a törzshöz láncolt kerékpárok együttesének nyugalma ellentétet képez a rengve hullámzó tömeggel, s olyan mozdulatlanságot ajánl fel az izgága járókelők számára, amelyre maguk is vágynak, amelyből részesülni is fognak, ha bevégzik teendőiket, kiválogatják a teherautó platójára kiterített zöldségek és gyümölcsök és zöldfűszerek közül a szükségeset és a még elérhető árút, amely éppen elég a családi étkezéshez, s a megszerzett mennyiség ugyan a bőséget jelzi, a vásárló tehetőségét, de nem marad utána maradék, nem válik belőle semmi fölösleggé, a madaraikat kalickával sétáltatók, az aprójóságokat levegőztetők megtalálják a mindennapi helyeket az ágakon, s biztonságosan fölfüggesztik az akkurátusan megépített szerkezetet a lombkorona kellő mértékben árnyas, de nem fülledt, napfénytől átjárt, de nem forró részére, amelyet a déli hőség elkerül, de a szükséges időben az alkonyat langy melege megtalál, amelytől a dél és az alkonyat a szárnyasok részére megkülönböztethetlenné válik, s elkészülnek a beszürkült alumíniumkondérokban, üstökben, feketére égett vasserpenyőkben, hordótetőkben melegen tartott, illetve fővő, párolódó és sülő, orrot, szemet és gyomrot ingerlő ételek, amelyek mintegy irányítják és tagolják az ételosztás előtt ugyan homogénnek tűnő, ámbár felbolydult utcai járókelőáramot, mozgalmakat teremtenek, hiszen amíg a köményes báránnyús az apró, kerek sapkás, hithű mohamedán férfiakat vonzza, a szálás főtt tészta a családi körükkel étkezőket, a serpenyősök olajszagú standjai körül pedig azok okoznak torlaszokat, akik gondosan elcsomagoltatják s kerékpárjuk csomagtartójára vagy kormányára kötözve magukkal viszik a frissen kisütött, tűzforró porciókat.

Mozgásból és mozdulatlanságból lett összerakva az a bazsarózsa, amely a nagymecset előtt, a porlepte edényben, karcsú bambuszbottal megtámogatva, szál magában virágzik, a félbevágott és porlepel alól is kivilágító, égkék mázú, ámbár ütött-kopott és rozsdafoltoktól pettyezetett láng alakú virága, amelynek színe és szirmai éppúgy lánggra emlékeztetnek, azt közli, arra hivatkozik, hogy a szerelmesek virága, nem véletlenül ragyog piros és narancsos árnyalatokban, s nem véletlenül krémfehér és rojtos szirmú a belseje, amely ezáltal jól kiemelkedik az eltérő külső szirmok közül, s a virágban együtt érzékelhető az ellentét és azonosság, beolvadás és kiválás, káosz és rend. A pompája teljében lévő, egyetlen virágát felmutató évelő bazsarózsa a csempézett kapunyílás a kertbe vezető torok előtt, kék edényében biztosan lehorgonyzott, mozdulatlan sziget, portengeren csúcsára virágot tűzött azúrszínű szirtet képez, ellenáll az utca forgatagának, rezzenéstelen, mondhatni, hegyikristályként tiszta és kompakt körülötte a levegő, holott a szerkezetét erőteljesen hangsúlyozó kapuzat lehetőséget ad arra, hogy értelemhez jusson, ha a nyílásán ki-be járna a hűsítő szél, s a lelket tisztító, testi hőséget enyhítő szélnek, a kapuzatnak és az előtte álldigáló bazsarózsanak olyan együttesen fogalmazott üzenetei, olyan állításai bontakozzanak ki, amelyeket mindenki menten megérthet, ha a virágra tekint, mivel májusi virágzása, a széllal előmlő illata, vonzó, a

virágzás előtt és után is jól mutató sötétveres levélzete, embermagasságú bokra, a virág emberfejnyi mérete a jólétet, a harmóniát bizonyítja; ha pedig a kapura, akkor e virág mint cégér a kapu mögötti világ milyenségéről árulkodik. A bazsarózsa akkor képez bimbót, úgy válik virágzóvá, ha kezdetektől fogva számára megfelelő helyre ültetik, töve nem kerül túl mélyen a talajba, s ujnyi földréteg takarja a szögyszerű föld alatti rügveket, ha félárnyékos helyen nevelik fel, s ugyanazon a helyen három-négy éven keresztül áll a tő, mondanom sem kell, mozdíthatlanul, s ez az utcára kikerült robusztus élőlény egyetlen lángoló virágával példázza az örökkévalóságot a maga kék mázas, horpadt-foltos edényében, a huik mecsete szélétől nem járta kapunyílásától kissé jobbra, éppen annyira, hogy a belépni szándékozóknak fél lépéssel elkerülhető legyen, s e fél lépéssel siettükben megakasztott kilépők számára felidéződjék e bazsarózsa jóvoltából az éppen elhagyott épület, s a félrelépéssel megtorpantott, pillanatra lelassított visszatérők számára ismét csak megelőlegeződjenek az elkövetkező, kizárólag a mecsetben kiteljesedő pillanatok. Szél nem érkezik az udvarról, emiatt a járókelők számára nem, csupán annak tárulhatna fel az egyetlen kertnyi dísznövény paradicsomi illata, aki egészen közel tartaná arcát a virág piros arcához, s tág orrlyukkal beleszipantana a kehelynyi mélybe, de szél híján mégsem juthat érzékéhez az orr, nem remélheti élvezetét, mivel a rózsza mélyéből szivárgó, egyszerre édes és fanyar odor akkor válhat csak érzékelhetővé, ha a szirmok öbléből kikerül, elkeveredik és felhígul a levegőben, miként a kenyér szagát is alacsony koncentrációban érzi az emberi orr kellemesnek, ha azonban sűrű, akkor a mocsár és a rothadás kukoricacsutka-szagára emlékeztet. A híg bazsarózsaillat szél híján nem jöhet létre, nem keveri ki az illatát, az ebédjéhez izgatottan készülő, sovány ételéhez hamarosan hozzájutó utcai népség nem részesülhet a hordónyi kiterjedése ellenére is tökéletes kert illatáldásából, a kosz, amely héjával beborítja a tárgyakat, nem jut ellentétéhez, nem áll vele szemben semmi, így aligha fog megmutatkozni nyilvánvaló, bizonyításra nem szoruló lényege, az, hogy a szutyok nem járuléka a dolgoknak, hanem belső azonossága.

A föld alatt rózsaszín rügyszöveget nevelő, a földfelszínt e vaskos szegekkal határozottan átbökő növény gyorsan teríti szét bordázatszerű erezetű leveleit, körbeövezi a letűzött, rugalmas bambuszszárat, s a tő leveleinek kibomlásával együtt neveli azt a gömböcskét, a totálisan lekerekített, a poros levegő révén faközölddé koptatott virágbimbót, a zöld pikkelylevelekkel teljesen elzárt szűz szirmok mikrokozmoszát, a majd egyszer csak piros szirmokká nyíló kozmosz tojását, amelyből lassacskán kibontakozik a hasonlat, az éden példázata, azé a helyé, amely talán éppen a téglákból felrakott erőteljes kertfalon túl rejtőzik, ámbár, a tárt kapuzat bizonyítja, mindenki számára nyitott: igaz, annak, aki belép a moszlimok mecsetjébe, ugyan tisztelettudóan felöltözött, az arcát azonban elveszti mégis, menten levedli individuumát, lemossa a bőrére tapadó, izzadságtól ragacsos porral együtt, kiüríti és lemossa magából a személyisége sáros maradványát is, miként megtisztítja, kimossa az összes, az elemek világától beszennyeződött testüregét; arccal kizárólag élő dolog rendelkezik, s aki ide betér, az az életéről való lemondás irányába kíván lépdelni, s nincs is olyan ábra egyetlen iszlám mecsetben, amely élőlényt ábrázolna; befelé forduló szemmel vánszorog itt minden hívő, lassan imbolyog a virágos és geometrikus mintájú csempékkel borított falak között, érzéketlenül az olyan földi dolgokra, mint a virágos-színes csempe, faragott oszlop, és halad tovább eltökélten a festett fagerendák és a falfülkés oszlopfők alatt, át a ledörzsölt festékhéjú oszlopok tövében guggoló, négyre osztott kerten, amelynek elsőjében a díszkapu áll, közelében medence s a bádogból formázott, loítatóhoz hasonlatos vályú, amelybe csorog, hanghoz

jut az élő víz, amelyre hajolva a hívők kitarító munkával megtisztítják magukat; eltökélten halad el az előadótermek előtt, benézhet a nyitott ajtókon, bepillanthat a temetőbe, ámbár meglehet, nem az, csak éppen a függőleges, tetejükön csóvaként csapódó lombkoronájú, zöld bambuszrudak között álldogáló turbános sírkövek miatt vélhető testi maradványokat magába fogadó földi édennek, míg nem megpillantja a nem minaret formájú minaretet, mielőtt a harmadik kertbe eljut, amelyben a Befelé Néző nevű, egyébiránt nyolcszögletű pagoda formájú minaret magasodik, majd pedig odaér a mecsetbe, a magas, élénk színű küszöbön átemelkedve belép, s ha a mecsetbe mégsem tér be, az idegenek oda nem mehetnek ugyanis, az a szemérmének köszönhető, s ezért aztán eljut a szerzetesek szállásáig, a zárandokok hálóhelyéig, amely egy folyosó mentén fűződik fel, s az imacsarnokig, és ha így végigjárta a számos funkciójú épületegyüttest, a kapu előtti rózsza példájához hasonlatos újabb példára bukkan csupán, hiszen ez a kertből és építményekből összeállt, gondosan megépített, minden részletében jelentésses komplexum sem más, mint gondosan megszerkesztett, hosszú mondatoknak megfelelő, retorizált példabeszéd, amely elképzelését mondja el a mennyekben található másik, paradicsominak mondott kertről, ahol az égbe jutottak számára élvezhető az Isten jelenléte, s a mennyei törvények minden részében tapasztalhatóak. A Nagymecset a városban a mohamedán negyed közepén kuporog, s nem magasodik a saktáblaszerűen szervezett, városfallal körbevett történelmi belváros lakóházai fölé, akkor épült, valamikor a nyolcadik században, amikor a Selyemúton nem a római, de a rómaiak utódjának tartott bizánci kereskedők karavánjai vonultak nyugatról keletre s keletről nyugatra, s ezen az útvonalon a fiatal iszlám vallás követői is megérkeztek a lősre épült nagyvárosba, ide, s megépítették maguknak, elsőként e birodalomban, a vallásgyakorlást biztosító épületüket, a mennyezetét teleírták Korán-idézetekkel, hogy tudják, a kék égbolton is Korán-idézetek lettek egykoron kék betűkkel felírva, ámbár a teleírt kék égbolton csak a kék betűkre fogékonyak, a kék égpapírra fölskribált kék szöveg meglátására érzékenyek képesek a szent szöveget elolvasni, s a megáldott hely környezetében maguk is letelepedtek, családot alapítottak, s az amúgy négyzetláncos, mértaniasan megszerkesztett belváros egy-két négyzetében, girbegurba síkátorok mentén, felhúzták lakóházaikat, s létrehozták a mai napig létező, mozaikszerű és ettől arabos alaprajzú negyedüket.

Az utcán nevelkedett, az ebédjükért loholó avagy a tétován lötyögő járókelők tekintetétől többnyire érintetlen virág miatt fölfedezett mecset kertjében bambuszliget nőtt, itt is, ott is kitört egy vaskos szár, a lépőkövek között, a szerte heverő, óriás víztartó edények közén, a ház tövében csupán ritkásan, majd a szerzetesek szállása előtt sűrű erdővé gyarapodva, annyira, hogy az egyenes pengéjű keskeny kardot lehetetlen köztük át dugni; s e bambusz nem egyéb, mint óriássá növekedett fű, s e növény fűként él, butykos szárral, halacska alakú, két végén kihúzott levelekkel, és mint a füvek szokása, gyorsan növekvő tarackkal terjed szerte, mint minden hasonlóan fűféle, éppen virágzik, e mecset udvarán százévesnyi időt töltött el a virágba borulásáig, de száz év kell bármely egyéb bambuszfaj kivirágzásához, majd pusztulásához, s akként, mint virágzik a nád, a csúdfű, a sás, zöld és semmi méretű, lombnyi tömegű, laza virágzatú, s mindegyik bambuszbot virágba borult, úgyhogy a néhány négyzetméternyi bambuszerdőske nem is növényzet, hanem egynéhány könnyed ecsetvonással megidézett szelleme a mecset udvarán éppen a haláluk előtti pillanatukat élő bambuszoknak, s nincs szó, mely képes lenne e növénycsoport pontos alakját visszaadni, nincs jelkép, amely való voltát érthetően tudná jelezni, értelmezhetetlen növényzet, s érthetetlen is, ugyan mitől bontja virágát

minden bambuszszár egyazon időben, miként a nagymecset vízszagú kertjében, ha nem attól, hogy a zöld erdként előálló bambusztenger a szárok sokasága ellenére valójában egyetlenegy élőlény, mivel a növény teste egyetlen, a föld alatt vízszintes messzire futó, rejtetten élő szár, a gyökértörzsnek mondott, a rügyeket nevező rizóma, amelyből szabályos helyközönként hajtások nőnek ki, és szaladnak fel olykor, miként éppen a nagymecset hátsó traktusában, a buzgón hajladozó szufik cellái alatt, az édig, vagy ha addig nem, de az első emelet magasságáig, s ahogyan követik egymást a szárcsomók, úgy követi a misztikára vágyó emberszem a szárat, s az elme a hajlékony bot kecsességében példát keres, a kecsességben megmutatkozó rendet, hogy a csóvaként lengő lombozatával a sok bambuszszár egyetlen élőlény része, amely belepusztul abba, ha virágzik, s a teljes kertet benövő bambuszliget a maga erdővé sűrűsödő foltjával egyetlen organizmus, miként egyetlen organizmus a hulladék- és szeméthalmok fölött diadalmasan hullámozó, étkezésre összegyűlt sok járókelő és az ő utcájuk is.

Én, aki igyekszem elkülönülni ettől az élénk szemű, korgó gyomrú, apró testű és sokfejű, szorgosan mozgó állkapcsú tömegtől, és bemenekülök a saját csendes mormogásába bebugyolálódott udvarba, hogy a pagodaszerű, porcelánlapokkal borított mecsetből, a függönyökkel, szőnyegekkel bélelt imateremből, a ligetbe belenőtt temetőből erőt merítsek a város ebédidejének átvészeléséhez, hogy magamra leljek s visszatérjek az immár étkezésbe feledkező tömegbe, hiába forgatom a kisujjamon nyolcszögletű gyűrűmet, saját rémütemhez is visszatálok. A könnyörtelenül hömpölygő utcai forgatag nem válik szövetségesemmé, nem fogad be, miként évekkorábban a mozdíthatatlan tömegű, járdára állított s földdel megtöltött bádoghordó a magas növésű bazsarózst, a szerzetes szállása előtt álló kőkeretes ágyás a bambusztengert, a mázas tetőcserepek rései és repedései az acháztöld mohát, s az ablakában önfeledten dudorászó vénasszony énekét az ebédidőben is Nap nélküli, csillag híján üresen maradt égbolt; természetemmel, szakállammal, rövid ujjú trikóm miatt láthatóan szőr borította alkarommal, őszült hajammal, otromba nagy orrommal, kidudorodó pocakommal, egyenes és hosszú szemvágásommal, bőrszínemmel egyetemlegesen elkülönültem, fényképezőgépet címerként tartva magam előtt, ezzel is igazolom másságomat, egzotikumom, mint számomra a hófehér gyümölcshúsában mákszerű magvakkal rendelkező pitaya, a kívülről kárminpiros bőrű, tobozhoz vagy a nagy és húsos, csücskökkel, sarkantyúkkal-vitorlákkal tarka virágbibéhez hasonlatos sárkánygyöngye gyümölcs, kívülről is láthatóvá váljak, csupán ennyit akarok elérni a magam elé tartott, mellkasomon billegő fényképezőgéppel, melynek viselése menten ki is közsít, idegenné tesz az utca népe számára, és máris megaláz. És hírbe hoz továbbá, hogy a karomat hátulról megragadók, a könyökükkel belém akadók, a véletlenül testemhez érők, ha arcomba pillantottak, riadtan hátrálnak, meghőkölnek, elugranak, s azt a felületet, ahol összeért a ruhánk, a bőrünk, kapkodó mozdulatokkal tisztogatják, felületüket igyekeznek megtisztítani attól a múlttól, amelyben én magam voltam a tapasztalt, vagyis éppen annyi belőlem, amennyi közöset az utca népének bármely tagjával alkottam, a rebbenő pillanatot, amelyet a legprecízebb mondattörténész sem tud utólag a szövegből kifejtteni, antracitját a sötétséget kedvelő bányász, s ezért az utcán megvásárolható ebédért komótosan elindult, könnyörtelenül áradó embertömegből a bazsarózsa útmutatása nyomán a Nagymecsetbe menekülök, a csend helyére, ahol a bádogvályúba csorgó víz szünettelen hangján túl csupán a kalitkában idejüket morzsoló, kölesben válogató madarak aprózó zaja és az imateremből kiszűrődő dünnögés hallható.

Szianban minden jelentéktelen, amint az a kiterjedt repülőtér is, ahová nagy magasságból szállt alá s meredek röppálya után landolt a gépem, s oly poros és meleg, mint ha nem május, de augusztus lenne, valahol a Tiszájától megfosztott Dél-Alföldön, és a hangárszerű, átfülledt váróterem a hatalmas plakátokkal s a felsorakozott Dél-Alföldön, és a fegyveres őrökkel; harmadrendű a kis kerekű autóbusz, amelybe beprézelik a csomagjaitól megfosztott utast, mivel a csomagok a rácsos tartóba kerültek, egyik a busz megfelelően kialakított végébe, a másik alá, a harmadik a tetőre, a negyedik az utánfutóba, s a többinek is került valami elképesztő találékonyságra utaló helye, s amelyekben annyi a közös, hogy ajtó helyett dróthálós keret határolja a nyílásokat, akadályozza meg, hogy kiessenek és elveszenek a csomagok, s ahogy a darabosan, kapkodva vezető sofőr felvonultatja a járművet a néhány tucat kilométernyi autópályán, s elhalad a löszszakadékok, teraszokon nevelkedő kukoricások, buja zöldségföldek mellett, amelyekre, ha gát tetején húzódott az úttest, fentről pillanthattak le az utasok, hol pedig meredek ívű hídról, hol pedig csak elképzelik, ha vágatba húzódik a pálya vissza; negyedrangú az utasok ellátása, hiszen mindenki a testméretéhez képest szükséges ülés felére kuporodik, egyik kezével kapaszkodik, hogy a rázkódás ki ne billentse abból, a másikban többkevesebb papírpénzt gyűroget, majd, ahogy hozzá ér a kalauz, s bemondja a végcél, hol majd leszáll, s megmondja, hány csomaggal utazik együtt, s markából előszámolja, kihúzogatja a puha ronggyá gyúrt papírdarabokat, fizesse a járandóságot, majd pedig közönyösen tovább bámulja a minden porcikájában érdektelen tájat, fölötte a nehéz, sárga, horizonttalan levegőget, vagy nézze a magasság nélkül való égboltot; jelentéktelen a külváros, annak ellenére, hogy tíz és tíz kilométeren át halad rajta a rozoga, minden eresztékében nyikorgó, ablaküvegét vesztett autóbusz, el a cserépegetők, a kerámiaüzemek, a kőfaragók, az építőanyagot árulók, gyárak és telepek között, a lakóházszerű kalyibák, ótvaros falú, tetőzet nélküli romépületek, szemét- és roncsalmok között, amelyeket itt-ott plakátok, illetve táblákból épített falak fednek el, máshol pedig frissen telepített, hatalmasra növesztett növények, s az úton komótosan caplató busszal egyazon sebességgel haladnak a hatalmas csomagokkal megrakott kerékpárok és a triciklik, az utas nélküli taxik s az öszvérnek látszó, se nem ló, se nem számár gépkocsik, amelyek elöl raktérrel egészültek ki, hátul pedig ponyvával letakarható platóval, s amelyeket dugig ellepnek a helybeli utasok, s a külváros valamennyi érdeklődője az út szélén gyülekezik egybe, szemrevételezni a reptérről érkező, hernyószerűen dagadtra felmálházott, sokutazójú autóbust, amely fölveri a port, fékevesztetten belehajt a kerékpárosok tömegébe, s a forgalom rettegett urává válik, az amúgy is poros akácokat a felvert pornak újabb rétegével borítja el, s dudál, ha az ellenkező oldalon szembejön egy autóbusz; lényegtelen a nagyvárosba bejutás elképesztően lassú és körülményes módja, ha arra figyelek, mennyire közömbösek egymással a busz utasai, s miként nem pillantanak egymásra, nem kereszteződnek és akadnak meg a tekintetek, csupán átsiklanak, továbblebbennek gallérról vállpántra, blúzról táskacsatra, szorosra húzott övre, és közömbösen oldalra húzódik az, aki teret ad a leszállónak, majd hogy ugyanazzal a mozdulattal betöltse a felszabadult teret, szétterüljön, kibontsa addig begubózott magát, s növekedését néhány apró jellel konstatálva újból bezárkózzon, közönyössé csituljon, mintha szégyellené néhány pillanattal korábban kibomlott és lezajlott, végeredménybe torkollott térnyerő attackját, vagy legalábbis nem véve tudomást arról, annak következtében elhatárolódjon, s új életet kezdjen el; elhanyagolható az az utcasarok, ahol utasait az autóbusz végezetül kiokádja, amely placcot a csupán utóbb azonosított, értelemmel felfejtett, megnevezett s ezzel együtt funkcióval ellátott talponállók, kocsmák és

rőfősboltok határolnak, taxik álldogálnak és más autóbuszokra várakozók, az önmagukba süppedt álldogálók körül szotyolahéj, s ahol olyan autóba tuszkolom a csomagokat, amelyben az utastér és a sofőr ráccsal elhatárolt, s a rácson át nem fér sem egy kéz, sem egy tárgy, de az utasától így elhatárolt vezető rettenetes szaga, a nemrégén fogyasztott fokhagyma, a bagó és valami édeskés keverékszag mellkasomon ragad, s mozdulatlaná dermeszt, s nem jön segítségemre szél sem, holott a mindent átható, a kopottszakadt üléshezátba is beivódott bűz miatt lehúzó mindkét hátsó ablakot, kidugom orromat, kihajtom fejemet, s így közelítjük az egyre szélesebb utcák során át, a lassuló gépkocsisorban araszolva előre az előzetesen lefoglalt szállodát, amelyről azt állították, megfelelő kényelemmel van ellátva, amely belülről csupa jáde- és teailatú, és a cél megközelítése, a szállás becserkészése, az utcasarok, a forgalom, a szotyolahéj mind megelőlegezi néhány napnyi jövőmet, meg a hőség, mint jelkép a jelentéssel telt dolgot, mint ékkő az ékszerbe foglalt bazsarózsa, amelynek éppen ezen a kontinensen, ez ország kontinensnyi tájegysége szívében, a hajdani főváros rég megépült centrumában fontos értelem, súlyos jelentés is jut.

Miként számomra is akad értelem, a szagom, a bűzöm, az általam ébresztett, irányomba visszafordult undor révén. De a felismerésig el nem jutok, csak addig, hogy konstataljam a repülőtéren feltűnt napraforgóhéj-köpetek magas számát, hogy az autóbuszon szinte minden száj rágja, őrli, forgatja a magvat, s végül kiköpi, újságpapírból hajtogatott staniclibe, marokba vagy a maga egyszerű módján áthajolva a busz lehúzott ablakán az úttestre, és ugyancsak vaníliaszagú napraforgómagvat kapdos egymás után a szájába a taxisofőr, hogy miután kirágta a magbelet, egyik pofazacsckójába tömködjé nyelvével a héjmaradékot, s gyűjtögesse össze, míg gombócnívá gyűlik, majd felharákolja tüdejéből, garatjából, orrából a slejmet, hogy köpetté formázva, szájában megforgatva kiköpjé az ablakon, s a vanília-, a fokhagyma- és a gyomorszag együttese hamarabb ér az orromig, mintsem hogy arcomba csapódik a héjjal vegyes váladék, s megállapítom, hogy hiába seprik szüntelen jelentéktelen külsejű, a házfalakba beolvadni kész apró nők és férfiak a muzulmánok mondott negyed főutcáját, s keverik fel a port annyira, hogy vannak, kik, hogy áthaladnak a porfelhőkön, a nyakukba kötött s gelebükre ejtett zöld maszkot felhúzzák szájukra és orrukra, s ez a porföregteg befedi az ételes kondérok körül forgolódotkat éppúgy, mint a főzéshez előkészített nyersanyagalmokat, az utca-seprésnek csupán ott látszik eredménye, ahol sík a felület, máshol mindenütt, a zöldség-hulladék tetején, a kartonpapírból megépülő, az építkezési törmelékből összeverődött és az ember után elmaradt szennytorlaszokon percről percre, látható gyorsasággal nő a napraforgómaghéjból, tökmaghéjból való, itt-ott lerágott kukoricacsutkákkal, ananásztorzsákkal és banánhéjjal elegyített kéreg. A 14. századtól épült, Ming-kori városfal tetején szabályos távolságonként, ahol a fal előreugrik, a faltetőn képződő tereken kis kétemeletes épületek, az egykor íjászokat rejtő védelmek, most emlékárutárgyakat és rágcsálnivalót árusítók fellegvéra, miként mindenhol felbukkannak ezek az idegeneket messziről azonosítani képes, sóvárgó tekintetükkel megérinteni kész, kereskedőnek talán nem mondható, de kalmárnak sem, árusnak sem tekinthető emberek, akik össze-csukható, apró asztalkáról, fiókból, székülésről, doboztetőről vagy zsákból kínálják az azonosított, tekintetükkel megragadott és magukhoz vonzott idegeneket, hogy számukra is felajánlják némi haszon reményében azt, amivel ezek az idegenek bizonyosan nem élnek, s hogy épp csak rápillantottak a rágni való, különböző illatanyaggal pácolt magvak csomagjaira, igyekeznek gyorsan továbblépni, s belekapaszkodni a következő út-szélen tébláboló árus tekintetébe. A felismerésre, hogy én magam vagyok az, aki undort

kelt, csak később ébrednek rá, amikor váratlanul tapasztalom az utca elejét, a közepét, a fákra aggatott madárkalitkák rengetege alatt, a kalitkából kipergő magvak és pehelytollak alatt tolongó és az ebédelő tömeget, miután egyetlen növény útmutatása nyomán bemenekülök az Allahot hívók nőktől elzárt helyére, és lemosom magamról a rám ragadt, ámbár mindenki más számára láthatatlan helyi port, a helyi szagok bőrömbé ivódott maradványát, és szememet, orromat, fületem, számat átöblítem jéghideg, tiszta vízzel, amely vékony érben alácsorog a vasrúd csőrén, s hangtalanul megtölti maromat, de menten fecsegni kezd, ha eléri a vízmedencében felgyűlt folyadékot, a cseppegés hangja, amely rendet teremt a több kertből álló udvaron.

A déli időszak, amely magába foglal, mindenestül fiának fogad: azzal, ahogyan nézem a kalickák madarait: verebeket, rigókat és pintyeket, szarkákat és különféle mézmadarakat, s azzal, ahogyan elképedek a verebek jó sorsán, azokén, amelyek zárkában töltött életük során elfeledtek a szökellésről-bicegésről, fajuk ismert szokásáról, s a komfortos ellátásért cserébe kitartóan üldögélnek a kalitka belsejébe döfött pálcikán, császári sárgára festett enyhelyükön, s miközben bárki közelükben megálló, rácsos otthonukra ráhajoló emberre önfeledten rácsipognak, engem is élénken köszönt a járdaszél kalickarengetegének verébkolóniája, s a délszak úgy fogad magához, hogy átnyújtja az utca nyershús-, ázott toll-, madárbelsőség- és marhaveseszagát, rám borítja az illatbűz keverékét, amelyre aztán életem végéig emlékezni fogok, s amely érzékelhető előlege a saját alvilágomnak, ahová, ha elérkezett az ideje, érkezem, és a szag sötétsárga homályos sátrában elveszetten tapogatózom a magamnak célul gondolt irányba, ahol legvégül tiszta levegőhöz juthatok, ha nem is néhány, de legalább egyetlen, mélyen vehető, tüdőre slukkolható lélegzethez. De a bűzömet hurcolom magammal továbbra is, a sajátomat, és ezt ezen az utcán mindenki, aki helyi, érzékeli, légyen bár hatalmas kerek és lapos vesszőkosárból szárított virágszirmokat, rózsák, körömvirágok, krizantémok és citromvirágok papírszáraz pártamaradványait árusító kofa, rozsdás vázú, koszlott nyergű kerékpárján irdatlan tömegű csomagolóanyagot szállító, magvak rágcsálásában önfeledt riksa, és lenyúzhatatlannak bizonyul a bőröm is, amelyből előpárolog mindaz, amitől eltántorodik mindenki, ha véletlenül hozzám ér, s megcsapja orrát a testem kipárolgása, amelyhez ha valaki véletlenül ér hozzá, hevesen átdörzsöli azt a bőrfelületét, amely velem érintkezett. A nyár eleji dél fejbe kólint, s kétségessé teszi testi létezésem helyesnek hitt állapotát és formáját. Marhahúsból főzött levestagom van, amikor ezt felemlítik majd, hetekkel később, közönyös arccal, amelyről már tudom azt, hogy se nem érzéketlen, se nem egykedvű, hanem a másik arc, olyan, amelynek meglátásához nincs szemem, mert belülről kellene látnom, avagy az arc bőrét, mintha kesztyűt, kifordítani, hogy lehessen róla tapasztalatom, s a szagomat, ha annak neve nem is egy otthoni ételé, érzékelem magam is, sejtem, miféle, tudom, milyen szagos, s a melegben szakad rólam a víz, véresre csípi a szememet a langy izzadság, s a trikóm, amely hátamra tapad, oly ázott, mintha valamelyik kifőzde szüntelen spriccelő csapja alá, a mosogatásra váró, fagyútól fénylő lavórok, véres és nyákos dézsák és ecetes-hugyos bűzű kádak közé álltam volna, hogy úgy mosson le a víz, forgatva magam, odatartva teljes testem létezését, megtisztulásra várva. A homorú arcon benyomott orrok, a látványnak ható s formának nem tűnő, finom és apró, néhány vonással meghúzott orrok rezdülése, a szemhéjszerűen keskeny orrcimpák remegése, emlékszem, mind arra utal, hiszem majd utólag, bár akkor, túl az izgatott megrezdüléseken, semmilyen értelmet nem tulajdonítottam ezeknek az apró jelzéseknek, hogy nem is a testméret, nem a látvány, nem a hegyes-szögletes formáim ébresztenek riadalmat, s nem is az, ha csatakos ruházatomhoz ér

óvatlanul egy-egy járókelő, hanem a szagom, amelyet talán éppen akkor és ott, a delelő utcán, mielőtt betörök a mecsetbe, ahol megbontom nadrágomat, és bőségesen vizelek, lekuporodom, és vödörszerű lyukba ürítem belem tartalmát, majd az udvaron, a fémvályúnál önkéntelen mozdulatokkal lemosom az arcomat, leöblítem zsibbadó végtagjaimat, kimosom a tűzforró levegőn taplóvá száradt számat, fületem, orromat, áttörölöm vérben úszó szememet, és mégsem mosom le magamról azt a szagot, amelyet az ételosztásra váró hui tömeg táguló orrcimpával szimatol meg bennem, és szagomat a marhahúsléhez hasonlatosnak tartja.

A fehér ördög, a Közép-Európában erőlevesként ismert, a lén kívül egyebet alig tartalmazó ételeket nem ismerő, híg állagú ételt sosem fogyasztó hui, azaz mohamedán kínaiaknak az, ami én vagyok, a marhahúslészagú, akinek különösen, ha szakálla nő, nem csak illetlenül szőrös a mellkasa és karja, de azt ruhával sem fedi el tisztességtudóan, s papírgombócként meggyúrt arca, ráncai közvetítik azt, akin nem csupán látszik, de pontosan kivehető a kora, miként annak a szándékát, aki nem rizspapír, hanem ablaküveg mögött fésüli asszony volta ellenére a haját, az az idegen a szagáról is tudhatóan jövevény, senki alak, orrfacsaró levegő kapszulájával befoglalt, szőrrel lefedett test, undort ébresztő, akinek se otthona, se otthonról maradt emléke, se múltja, amelybe, mint foltos nadrágba és pecsétetes trikóba, belebújna. Én, akivel, hogy összebotlik a mecsetjéből a városába visszalépő, a hitéből a zabáló világra kibotorkáló, a szenny nagy forgalmú utcájára kitoppanó vénember, mivel érzékelése elég a teljes tapasztalásához, égnék fordítja tekintetét, s mert a szemfordító pillanatban megbotlik avagy szándéka szerint a földre borul, a lábam előtt a földre hull, mint aki imába hajol, mint aki belete-meti arcát a bazsarózsavirág oldalra eső, földre hajló setét árnyékába.

Tóbiás Áron

MEGMENTETT HANGSZALAGOK

Móricz Lili

– *Leányfalun vagyunk, ebben a legendás kertben. Mióta ház ez, mióta civilizált vidék ez?*

– A vidéket azt nem tudom, de amikor apám megvette ezt a kertet, akkor már sok színész volt idekinn. Rózsahegyi Kálmán akkor játszott a *Sári bíróban* a Jóska gyereket. Nagyon összebarátkoztak, apám és a Kálmán bácsi, és mindig mondta neki, gyere ki, meglátod, milyen csodálatos vidék, milyen gyönyörű szép, gyere ki, vegyél valamit. Ő nem akart venni, mert tudta, hogy ha valamit vesz, akkor az egy örök életű teher a nyakán, és kiadás és pénz, és nem és nem és nem vásárol semmit. Akkor Kálmán bácsi annyit beszélt, jó, nem veszel semmit, csak gyere ki hozzám egy délután egy kis látogatóba. Végigsétálunk, és azután kicsit megnézed, milyen gyönyörű ez a vidék. Hát ebbe belement. És épp ezen az úton sétáltak. Itt állt valamikor egy fantasztikusan nagy diófa, és apám imádta a diófát és a diót. Úgy látszik, hogy az ő vidékén olyan extra szent fa volt a diófa, gyönyörű. Olyan volt a törzse, hogy három kislány, amikor még nagyon kicsik voltunk, nem értük át, ha összekapaszkodtunk hármásban. Szóval úgy sétáltak, és akkor